

3. Собчук В. В. Управління ціновою політикою збутових мереж / В. В. Собчук, А. В. Собчук // Математика. Інформаційні технології. Освіта : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк ; Світязь, 6–8 черв. 2014 р.). – Луцьк ; Світязь : [б. в.], 2014. – С. 95–98.
4. Собчук В. В. Оценка развития регионального потребления в Украине (в условиях 2010 года) / В. В. Собчук // Рынки сортового проката и метизов : тезисы VIII Ежегод. конф. (Алушта, 5–7 окт., 2010 г.). – Алушта : [б. и.], 2010. – С. 43–46.

Собчук Валентин, Собчук Андрій. Алгоритми управління ціновою політикою збутових мереж. Досліджено проблематику управління ціновою політикою компаній, розроблено методику управління ціновою політикою для компаній з розвинутою збутовою мережею. Побудований алгоритм автоматизації цінової політики з урахуванням регіональних особливостей крупних мережевих компаній на ринку B2B.

Ключові слова: алгоритм, автоматизація, управління, цінова політика, *ERP*-системи.

Sobchuk Valentyn, Sobchuk Andriy. Control Algorithms of Pricing Distribution Networks. A detailed study of the problems of price policy control of companies. There is developed the technique of control pricing policy for companies with a wide regional network. There is structured an algorithm for automation of companies pricing policy taking into consideration a regional specific features of companies with wide networks in the market B2B.

Key words: algorithm, automation, management, pricing, *ERP*-systems.

Статья поступила в редколлегию
05.09.2014 г.

УДК 339.7:336.71(477:0611ЄС)

**Андрій Сищук
Ольга Костюк**

Інтеграція банківських систем України та ЄС як чинник розвитку міжнародного бізнесу

Досліджено взаємозв'язки банківських систем України і ЄС як чинник розвитку міжнародного бізнесу. В умовах глобалізації та регіональної економічної інтеграції взаємодія національних банківських систем – об'єктивна закономірність, що потребує реалізації через розроблення державними інститутами комплексу регулювальних заходів для приведення національного законодавства та практики банківської діяльності у відповідність європейським та світовим нормам. Банківські установи водночас виступають посередниками в міжнародному бізнесі, забезпечуючи потрібні умови для його функціонування. Від якості їх діяльності безпосередньо залежить ефективність зовнішньоекономічних операцій і перспективи реалізації євроінтеграційної політики України на основі нових стандартів економічних та політичних відносин.

Ключові слова: регіональна економічна інтеграція, ЄС, банківська система, банківська діяльність, міжнародний бізнес.

Постановка наукової проблеми та її значення. Підписання і ратифікація Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом актуалізує потребу орієнтації діяльності банківської системи України на сприяння вітчизняним учасникам зовнішньоекономічних зв'язків. Для цього потрібно проаналізувати можливості обслуговування банками зовнішньоторговельних угод вітчизняних підприємств за європейськими стандартами, що пов'язано, своєю чергою, з умовами імплементації *acquis* ЄС у банківську систему України.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Зміст та особливості інтеграційних процесів на основі взаємодії з іноземним капіталом у банківській сфері досліджували вітчизняні вчені (А. Гальчинський, О. Дзюблук, В. Долгіх, С. Кульпінський, І. Лютий, В. Міщенко, Є. Мних, С. Манжос, В. Онищенко, Є. Осадчий, Т. Смовженко та ін.), які розглядали їх, ґрунтуючися на досвіді країн із розвинутою ринковою економікою. Однак важливо звернути увагу на вплив нового банківського середовища, що формується, на умови функціонування міжнародного бізнесу та його вітчизняних учасників.

Мета статті – досліджити процес становлення і розвитку відносин банківських систем України та ЄС як чинника розвитку міжнародного бізнесу та його українських учасників. Для реалізації означеної мети було поставлено такі **завдання**: дослідити економічні передумови інтеграційної взаємодії національних банківських систем; визначити зміст та етапи такої взаємодії на загальнодержавному та окремої банківської установи рівнях; розкрити напрями та інструменти впливу банківської діяльності на ефективність міжнародного бізнесу в особі суб'єктів господарювання України.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Інтеграція національних банківських систем у світовий фінансовий простір – один із провідних напрямів економічної глобалізації. Її об'єктивною передумовою стала транснаціоналізація промислового виробництва та спорідненої з ним банківської діяльності. Транснаціоналізація банків, поява їх іноземних філій сприяє розширенню спектра міжнародних банківських продуктів і послуг, оскільки таке розширення зумовлене, по-перше, об'єктивною потребою залучення бізнесом додаткових ресурсів на внутрішні ринки для забезпечення його стабільного розвитку. По-друге, воно органічно поєднується з транснаціональним характером банківництва як різновидом комерційної діяльності й підпорядковується закономірностям диверсифікації розвитку бізнесу як такого.

Процеси економічної глобалізації в банківській системі кризь призму вимог адаптації банківської системи України до світових та європейських стандартів потребують визначення її сутнісних ознак. На нашу думку, вона є сучасною формою інтернаціоналізації банківського сектора національних економік і полягає у встановленні, розширенні та поглибленні його тісних взаємозв'язків з іноземними банківськими системами на основі використання міжнародних стандартів банківництва.

Відкрита економіка дає змогу стимулювати поширення впливу чинників глобалізації на закриті в минулому національні економічні системи. Один із таких чинників – зростання значення банківських продуктів і послуг з обслуговування зовнішньоекономічної діяльності підприємств, зокрема у сферах фінансового консультування, управління активами, інформаційних послуг та ін.

Експортно-імпортна діяльність підприємств опосередковується комерційними банками, для яких умовою якісного обслуговування підприємств-клієнтів є інтеграція в міжнародне банківське середовище через установа кореспондентських відносин з іноземними банками, отримання міжнародних рейтингів і аудиторських висновків провідних спеціалізованих компаній, виходу на міжнародні фінансові ринки тощо.

Міжнародна банківська інтеграція супроводжується імплементацією в діяльність банків програм інституційного розвитку, міжнародної банківської стандартизації, банківської комунікації через міжнародні платіжні системи, реалізація яких сприяє формуванню ефективної загальнонаціональної системи розрахунків, дає змогу отримати доступ до світового ринку кредитних ресурсів. Так, програми інституційного розвитку передбачають надання технічної допомоги банкам в організації кореспондентських та інших відносин із закордонними банками; залучення послуг відомих міжнародних фірм у сфері банківського консалтингу для розроблення стратегій розвитку; співробітництво у сфері обслуговування міжнародного бізнесу з обраним зарубіжним банком-партнером і/або міжнародною консалтинговою фірмою.

Указані заходи належно відображені у ст. 1 Угоди про асоціацію України та ЄС (далі – Угоди), у якій ідеться про зобов'язання запровадити умови для посилення економічних і торговельних відносин, які поступово інтегрують Україну до внутрішнього ринку ЄС, зокрема завдяки створенню поглибленої і всеохопної зони вільної торгівлі, підтримувати зусилля України щодо завершення переходу до нинішньої ринкової економіки через поступову адаптацію її законодавства до *acquis* ЄС [4].

На загальнодержавному рівні інтеграційні процеси пов'язані з удосконаленням нагляду й контролю за діяльністю вітчизняних банків на основі створення ефективної системи контролю національних (центральных) банків, удосконалення відповідних законів, інших нормативно-правових актів, їх адаптації до міжнародних стандартів розрахунково-платіжних операцій, бухгалтерського обліку та аудиту.

Становлення економіки суверенної України на засадах відкритості, трансформаційні процеси, що особливо активно відбувалися в її банківському секторі на основі чинного законодавства, сприя-

ли становленню вітчизняного ринку банківських продуктів і послуг, уходженню до нього капіталу іноземних банків та фінансових компаній [1]. Євроінтеграційні наміри держави суттєво позначилися на тенденціях розвитку банківської системи як системоутворювальної ланки фінансово-кредитного ринку. Це виявилось в збільшенні присутності іноземних банківських установ, потребі імплементації норм банківського законодавства, чинних у ЄС, та європейських методів ведення бізнесу у вітчизняну практику.

З 1 листопада 2014 р. з набранням чинності Угоди про асоціацію України та ЄС (ст. 145) будуть створювати умови для забезпечення між ними вільного руху капіталу, пов'язаного з надходженням прямих інвестицій, наданням кредитів, які стосуються торговельних операцій, або з наданням послуг, руху капіталу, пов'язаного з портфельними інвестиціями й фінансовими позиками та кредитами інвесторів ЄС. При цьому Україна зобов'язується завершити лібералізацію операцій до рівня лібералізації в ЄС [4].

Практика європейської економічної інтеграції на прикладі й інтеграційного угруповання загалом, і окремих країн-учасниць та їх суб'єктів господарювання довела, що динаміка інтеграційного процесу безпосередньо пов'язана з рівнем розвитку банківського сектора. Це засвідчує поступальність і зміст етапів європейської інтеграції: на стадії спільної економічної політики та валютного союзу як одному з найвищих її етапів створено високорозвинену банківську систему, відбувається тісне переплетення капіталів, зокрема на основі використання спільної валюти; функціонує уніфіковане європейське банківське законодавство.

На передінтеграційній стадії в країнах-претендентах на членство в об'єднанні рівень розвитку банківських систем порівняно невисокий, є значні економічні та політичні ризики, відносно низький рівень залучення іноземного капіталу. Тут здійснюються перші кроки з імплементації в національне законодавство принципів і норм європейської правової бази (*acquis communautaire*).

Досвід розвитку інтеграційних процесів у банківському секторі європейських економік у 90-х – на початку 2000-х рр. XX ст. засвідчив, що регіональна інтеграція посилила в ньому конкуренцію, поглибила процеси концентрації банківського капіталу і, як наслідок, викликала потребу уніфікації національних та створення наднаціонального механізму регулювання банківської сфери.

В Україні, де, на відміну від західноєвропейських держав, тривалий час панувала центрально-керована система господарювання, можливості участі іноземного банківського капіталу та менеджменту в розвитку національної банківської системи були відсутні. Навіть на початку 90-х рр. XX ст., незважаючи на заходи з лібералізації руху капіталу, уряди продовжували дотримуватися принципу протекціонізму та запроваджували формальні та неформальні обмеження для доступу іноземного капіталу на вітчизняний ринок. У цей період основною формою участі банків в угодах міжнародного рівня було встановлення кореспондентських відносин, завдяки яким полегшувався рух фінансових потоків і кредитування суб'єктів ринку. В окремих випадках, коли з'являються законодавчі можливості та створюються сприятливі фінансово-економічні передумови, зарубіжні банки засновували представництва та філії, які брали на себе функції фінансового посередництва. Водночас створення дочірніх банків, які набували статусу правосуб'єктності, не практикували.

З початком ринкового реформування соціально-економічної системи перед Україною відкрилися можливості залучення іноземного капіталу до національної банківської системи. Традиційно, аналізуючи етапи її формування і тенденції розвитку в контексті присутності іноземного капіталу, виділяють кілька етапів, однак їх конкретний зміст та хронологічні рамки науковці трактують по-різному. На нашу думку, найбільш аргументована періодизація розвитку банківської системи [3, с. 18], в межах якої виокремлюються п'ять етапів:

1-й (1991–1995 рр.) – поява іноземного капіталу на ринку банківських послуг України;

2-й (1996–1998 рр.) позначений лібералізацією умов уходження іноземного капіталу на ринок банківських послуг за сприятливої для інвесторів макроекономічної ситуації (зниження темпів інфляції, економічне зростання);

3-й (1999–2004 рр.) – вплив фінансової кризи 1998 р., яка зменшила привабливість українського ринку для зарубіжних інвесторів унаслідок низької купівельної спроможності населення, політичної нестабільності та погіршення інвестиційного клімату;

4-й (2005–2008 рр.) був позначений інтенсивним проникненням багатонаціонального іноземного капіталу на ринок банківських послуг України. У цей період кількість банків з іноземним капіталом зросла з 23 до 53 (з 12,3 % до 26,7 % від загальної кількості банків), у тому числі зі 100 % іноземним капіталом із 9 до 17 (з 4,8 до 8,5 %) (табл. 1). Зростання активності іноземних інвесторів (за винятком кризового 2008 р.) пояснюють економічною стабілізацією, що створювало сприятливе середовище для ведення банківського бізнесу.

Таблиця 1

Кількість банків з банківською ліцензією (на кінець періоду)*

Тип банків	2005 р.	2008 р.	2013р.	2014 р. (I півр.)
Кількість банків, які входять до державного реєстру (на кінець періоду)	186	198	176	181
З них – банки за участю іноземного капіталу	23	53	49	51
У т. ч. зі 100 % іноземним капіталом	9	17	19	19

* Складено за: [1].

П'ятий етап розвитку національної банківської системи (з 2008 р. і триває сьогодні) характеризується посткризовим скороченням ринку банківських послуг установами з іноземним капіталом. Етап розпочався з глобальних фінансово-економічних змін, спровокованих світовою фінансово-економічною кризою 2008–2009 рр., які зумовили потребу коригування стратегій банків з іноземним капіталом (скороченням витрат, реструктуризація активів та ін.). У цей період почала простежуватися тенденція до згортання діяльності деяких західноєвропейських банків на ринку вітчизняних банківських послуг, що пов'язано із тривалим спадом у банківському секторі Європи. Європейські банки намагалися позбутися зайвих активів і консолідувати капітал для забезпечення ефективної діяльності передовсім у країнах свого базування. Водночас, окремі іноземні банківські групи до 2014 р. продовжували входити на ринок банківських послуг України як достатньо перспективні.

Для реалізації стратегії інтеграції в міжнародну банківську систему перед Національним банком України та іншими регулювальними інститутами було поставлено вимогу сприяння процесам лібералізації руху капіталу й удосконалення із цією метою елементів національної регулятивної системи. Проведена НБУ спільно з урядом України робота сьогодні представлена ст. 127 Угоди про асоціацію із забезпечення впровадження міжнародних стандартів регулювання та нагляду у сфері фінансових послуг («Основні принципи ефективного банківського нагляду» Базельського комітету, «Основні принципи страхування» Міжнародної асоціації органів нагляду за страховою діяльністю, «Цілі та принципи регулювання обігу цінних паперів» Міжнародної організації комісій із цінних паперів, рекомендації Групи з розроблення фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) та ін.) [4]. Очікується, що це дасть змогу уникнути розбіжностей у стратегіях розвитку міжнародних банків, зокрема європейських, та національної банківської системи України.

Заходи НБУ у сфері банківського регулювання визначили умови та шляхи інтеграції в міжнародну банківську систему на рівні окремого комерційного банку. Вони, зазвичай, включають розроблення стратегії виходу на ринок банківських послуг на основі аналізу внутрішніх потреб і можливостей банку, можливостей фінансового забезпечення діяльності зарубіжної структури банку, аналіз внутрішнього законодавства, яке регламентує можливість включення комерційного банку в міжнародну банківську систему, а також умови відкриття філій за кордоном, дослідження нормативно-правової бази розвинених країн, що регламентує діяльність іноземних банківських установ на їх території для пошуку оптимальних шляхів уходження на їх ринок.

Проведення вказаних заходів дає змогу подолати різноманітні формальні та неформальні бар'єри для інтеграції у вигляді внутрішнього валютного законодавства країни, що приймає, специфіки її менеджменту та банківської стратегії. Відповідно, для міжнародного бізнесу в особі експортерів та імпортерів – клієнтів такого банку, відкривається доступ до міжнародних платіжних систем, міжнародного ринку кредитних ресурсів, значно спрощуються і прискорюються розрахунки та платежі, виникає можливість значно розширити коло й ступінь гарантій виконання комерційних угод тощо.

Обслуговування бізнес-клієнтів – учасників зовнішньоекономічних угод – у сучасному комерційному банку містить суперечність між стандартизованими й індивідуалізованими банківськими

продуктами та послугами з інтенсивним консультуванням і мікросегментуванням. Тому стратегічне завдання оптимізації каналів збуту банком своїх продуктів й послуг є встановлення рівноваги між трьома варіантами їх реалізації: стандартизовані базові продукти і послуги без консультацій; продукти і послуги з активними консультаціями; розв'язання фінансових проблем клієнтів із мікросегментуванням та інтенсивними консультаціями.

Перелік можливих послуг міститься в ст. 125 Угоди й, зокрема, включає послуги з кредитування всіх видів, у тому числі факторинг та фінансування комерційних операцій; фінансовий лізинг; усі платежі й послуги з переказу грошей, зокрема кредитні, розрахункові та дебетові картки, дорожні чеки й банківські тратти; послуги з надання гарантій та поручительств; укладання угод від власного імені або від імені клієнтів на біржі; усі форми колективного управління інвестиціями, обробка фінансових даних і пов'язаного з цим програмного забезпечення; консультативні, посередницькі та інші допоміжні фінансові послуги з усіх видів діяльності, указаних вище [4].

Диверсифікованість банківської діяльності за рахунок надання позабалансових послуг зумовлена й потребами міжнародного бізнесу: підвищенням ролі консультаційних та інформаційних послуг, у тому числі послуг у галузі банківського менеджменту, фінансового консультування, пошуку стратегічного інвестора, міжнародного податкового планування та ін. В умовах глобалізації великі банки з розгалуженою міжнародною мережею надають клієнтам право обирати країну, валюту і процентну ставку кредиту (мультивалютна кредитна лінія). Набувають поширення мультиопціонні кредитні лінії – поєднання звичайних кредитних ліній із правом бізнес-клієнтів обирати різні інструменти фінансового ринку, що дає змогу їм користуватися оптимальними комбінаціями банківських продуктів і послуг.

Сьогодні взаємодія вітчизняних банків з іноземними продовжує розвиватись через удосконалення банківського законодавства, що повинно створити більш сприятливі умови для іноземних банків на вітчизняному ринку, посилити зв'язки банківської системи України з міжнародним банківським середовищем. На найближчі роки його основою мають стати положення ст. 133 Угоди про асоціацію України та ЄС, згідно з якими сторони визнають важливість наближення чинного законодавства України у сфері фінансових послуг до законодавства Європейського Союзу, а Україна приймає на себе зобов'язання забезпечити поступове приведення у відповідність своїх чинних законів та майбутнього законодавства до *acquis* ЄС [4].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Банківська система України після ратифікації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС постала перед вимогами подальшого розвитку й удосконалення на основі світових та європейських стандартів. Регіональна взаємодія національних банківських систем в умовах економічної інтеграції – об'єктивна закономірність, що потребує відповідного теоретичного та нормативно-правового забезпечення, розроблення НБУ й іншими державними інститутами комплексу регулювальних заходів для приведення банківської діяльності України у відповідність із європейськими та світовими нормами. Банківські установи водночас виступають посередниками в міжнародному бізнесі, що потребує визначення ступеня впливу їх діяльності на виконання та ефективність зовнішньоекономічних угод.

Джерела та література

1. Бюлетень Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=4881605>
2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T002121.html
3. Онищенко В. Регулювання іноземного капіталу в банківській системі: зарубіжний досвід та імплементація його в Україні / В. Онищенко, С. Манжос // Вісн. Нац. банку України. – 2013. – № 11. – С. 16–21.
4. Угода про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами – з іншого [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_\(body\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine-EU_Association_Agreement_(body).pdf)

Сыщук Андрей, Костюк Ольга. **Интеграция банковских систем Украины и ЕС как фактор развития международного бизнеса.** В статье рассматриваются содержание и роль интеграции банковских систем Украины и ЕС как фактора развития международного бизнеса. В условиях глобализации и региональной эко-

номической интеграции взаимодействие национальных банковских систем является объективной закономерностью, требующей реализации путем разработки государственными институтами комплекса регулирующих мер для приведения национального законодательства и практики банковской деятельности в соответствие европейским и мировым нормам. Банковские учреждения в то же время выступают посредниками в международном бизнесе, обеспечивая необходимые условия для его функционирования. От качества их деятельности непосредственно зависит эффективность внешнеэкономических операций и перспективы реализации евроинтеграционной политики Украины на основе новых стандартов экономических и политических отношений.

Ключевые слова: региональная экономическая интеграция, ЕС, банковская система, банковская деятельность, международный бизнес.

Syshchuk Andriy, Kostyuk Olga. Integration of the Banking Systems of Ukraine and EU as the Factor of the Development of the International Business. The content and role of the integration of the banking system Ukraine and EU as a factor of development of international business are considered. Cooperation of the national banking systems is the objective law in the conditions of globalization, that needs realization by the government institutions are formulated of the complex of the regulation ways to the fitting of the European and over the world norms. The banks at the same time are the intermediaries within the world business and provide a requirement conditions for its functioning. The effect of the foreign economic operation and the possibility of the realization of the European integration policy of Ukraine on the base of a new standards of the economic and political relations are depended directly from the quality of their activities.

Key words: regional economic integration, EU, banking system, banking, international business.

Стаття надійшла до редколегії
11.09.2014 р.